

אף שהואכלנו בדגים המסריחים ☹️ בל נגורש מהעיר*

written by פרופ' קובי מיכאל | 08.04.2024

ישראל נקלעה למצב אסטרטגי מורכב לאחר שישה חודשי לחימה ברצועת עזה. צה"ל רשם הישגים צבאיים מרשימים, לאחר שאלפים רבים מקרב אנשי חמאס וארגוני טרור אחרים נהרגו. בעלי תפקידים בכירים רבים חוסלו, כשתשתיות הטרור מעל ומתחת לקרקע שבנה הארגון במשך שנים, יחד עם תעשיית הנשק ומצבורי אמצעי הלחימה, נפגעו אנושות. למרות כל אלה, הישגי המלחמה טרם הושלמו, והמעשה הצבאי טרם תורגם לניצחון האסטרטגי המיוחל.

כבר חודשיים שלחץ אמריקאי כבד ולחץ בין-לאומי מקשים על ישראל לפעול במחנות המרכז וברפיח, שבהם נותרו שאריות אחרונות של נכסים צבאיים פעילים של חמאס. ארצות הברית מחצינה את חוסר סבלנותה באשר למה שהיא מציגה כחוסר שיתוף פעולה של ישראל עם דרישותיה להגברת הסיוע ההומניטרי, וכן להתנגדות הישראלית לחזרת הרשות הפלסטינית לרצועת עזה.

בראיית הממשל האמריקני, אבן הראשה לכל החזון האסטרטגי האזורי, המושתת על בניית ארכיטקטורה אזורית חדשה שבה ערב הסעודית תמלא תפקיד מרכזי, היא הפסקת המלחמה ברצועת עזה. במקביל להתייצבותה, לכאורה, לצד ישראל, כשהיא מצדיקה את מטרות המלחמה ☹️ בדגש על פירוק המערכות הצבאיות והשלטוניות של חמאס ☹️ מפקקת ארה"ב בפומבי ביכולתו של צה"ל לממש מטרה זו, ומכבידה עליו עד כדי איום משתמע בכל הנוגע למבצע המתחייב ברפיח. למעשה, ארה"ב עושה כל מאמץ כדי למנוע מבצע כזה.

בהתייחס לכורח למצוא חלופה מיידית לשלטון חמאס ברצועה, מקדמת ארה"ב את רעיון החזרת הרשות הפלסטינית לעזה. זאת, למרות שברור גם לה שהרשות אינה מסוגלת למלא תפקיד זה, ושאינן ביכולתה, בעת הזו ובתנאים הנוכחיים, להיכנס לנעלי חמאס ולקבל על עצמה את האחריות לניהול יעיל של הרצועה. בנוסף, הרשות טרם התחילה בביצוע רפורמות של ממש בכיוון של רשות פלסטינית מחודשת, כהגדרתו של הנשיא ג'ו ביידן ותנאיו.

בצעד זה מוותרת ארה"ב הלכה למעשה על תהליך הרפורמות המתחייב, והיא מסתפקת במס שפתיים. בהתחשב ברמת תפקודה של הרשות הפלסטינית ובתיעוב שחש כלפיה רוב הציבור הפלסטיני, בזמן שחמאס נותר עם יכולות שלטוניות וצבאיות ברצועת עזה, ובהיעדר מבצע משלים ברפיח ☹️ ברור לכול שחמאס ימצא את דרכו חזרה לשלטון, וכי במעשים אלה מאפשרת ארצות הברית להשאיר את חמאס כשותף דה-פקטו בשלטון ברצועה ולמעשה זהו נרמולו של חמאס, ארגון טרור רצחני. ארצות הברית גם אינה מפנימה את ההתנגדות הציבורית בישראל למהלך הזה, תוך שהיא מנסה לייצר הפרדה בין הממשלה לבין הציבור בישראל.

לצד אלה עומדת סוגיית הסיוע ההומניטארי, שבשביל ישראל הפכה לאבן הנגף. הלחץ הבינלאומי על ישראל נבנה ומתעצם כתוצאה מאימוץ הנרטיב של חמאס, כולל על ידי ארצות הברית, וללא קשר לעובדות בשטח. אף שארצות הברית טוענת שהלחץ המופעל על ישראל לסיום המלחמה משרת את הממשלה בירושלים, הרי שהוא בראש ובראשונה משרת את מטרות-העל המדיניות ואת הפוליטיקה הפנימית של הממשל הנוכחי בארצות הברית. מדינות נוספות וארגוני סיוע בינלאומיים מאמצים בלי כל בחינה אובייקטיבית את נרטיב "הרעב" השקרי שמהדהדת חמאס² נרטיב שעולה בקנה אחד עם עמדה פרו-פלסטינית מובהקת ומוטה נגד ישראל. הדהודו של הנרטיב הזה עשוי לזרז את סיום המלחמה, ובכלל זה למנוע מבצע ברפיח באופן שגם מונע מישראל להשיג את מטרות המלחמה שלה.

הצלחת חמאס בהנחלת הנרטיב של ישראל כפושעת מלחמה והדהודו, וכן דבר פגיעה רחבת היקף באזרחים³ בעיקר ילדים ונשים⁴ והרס מוגזם ולא מידתי, באה לידי ביטוי בהוקעתה של ישראל והשכחת זוועות 7 באוקטובר והדחקתן. החולשה הישראלית הבולטת בכל הנוגע למאמצי התודעה וההסברה מסייעת אף היא להשרשת הנרטיב של חמאס בתודעת הקהלים והשחקנים השונים בזירה הבינלאומית.

בינתיים, חצי שנה לאחר פרוץ המלחמה עולה מדרגה המתח ביחסי ישראל-ארה"ב. הממשל האמריקני הסיר את הכפפות, ואינו שומר את מורת רוחו לחדרים סגורים. חמור מכך, הממשל מדברר פומבית את האיומים המפורשים על ישראל ופועל מעל לראשה, תוך סיכון אינטרסים חיוניים שלה. כך למשל הם ההחלטה על הקמת המזח בצפון הרצועה והדיווח על הכוונה להעברתו לתפעול קטרי באמצעות חברה עזתית, המופעלת או נשלטת על ידי חמאס. כך גם לגבי התבטאויות פומביות בנוגע לחוסר יכולתה של ישראל לפרק את המערכות השלטוניות והצבאיות של חמאס, לצד הפקפוק הפומבי ואפילו המתריס בנוגע ליכולתה לפנות את האזרחים הפלסטינים מרפיח ולממש מבצע צבאי שיוביל לפירוק תשתיות חמאס שנותרו בעיר.

השיא הגיע בשיחת הנשיא ביידן וראש הממשלה בנימין נתניהו, שאחריה דיווח הבית הלבן על זעמו של הנשיא על נתניהו בשל האירוע הטרגי שבו נהרגו בשוגג שבעה עובדי ארגון הסיוע המטבח המרכזי העולמי, כאילו ארה"ב עצמה לא הייתה אחראית לתאונות מצערות אחרות בזירות הלחימה שבהן פעלה. ביידן, לפי הדיווח, דרש מראש הממשלה במפגיע לשנות את מדיניות ישראל בנוגע לסיוע ההומניטרי, וקבע שמדיניות ארה"ב כלפי ישראל תיקבע בכפוף לשינוי המדיניות הישראלית. הנשיא גם דרש מנתניהו להגמיש עמדות במשא ומתן עם חמאס לצורך שחרור החטופים והשגת הפסקת אש מיידית. העובדה שחמאס דחה בפעם השלישית מתווה שהוצע על ידי המתווכות⁵ מתווה פשרני יותר משני קודמיו, שגם אותם קיבלה ישראל⁶ לא הובילה לשינוי במדיניות הממשל האמריקני ובדרישותיו מישראל להגמיש את עמדותיה, אלא אם משהו השתנה במשא ומתן המתנהל בימים אלה בקהיר בהובלת ראש ה-CIA ויליאם ברנס.

במעשיה אלה, ארצות הברית מייצרת מרחב נוחות לחמאס ושוללת ממנו כל תמריץ לשינוי עמדות ולהתגמשות במשא ומתן המתנהל לשחרור חטופים. חמור מזאת, כאשר חמאס מנתח את

תמונת המציאות, את עמדתה הביקורתית של ארה"ב כלפי ישראל ואת הלחץ הבין-לאומי הגובר עליה, הוא מבחין שנרטיב הקורבן ² אותו נרטיב שהוא פועל להנחיל בתודעת קהלים ושחקנים בזירה הבין-לאומית ³ נקלט ואף מהודה בעולם. מסקנה זו מובילה אותו להקשחת עמדות ולהבנה שיש ביכולתו להביא לכפיית סיום המלחמה על ישראל ולהבטחת הישרדותו כגורם ריבוני ברצועת עזה, מה שיוצג על ידו כניצחון המוחלט. תוצאה כזו תהפוך בהכרח לשמן בעצמות ציר ההתנגדות שמובילה איראן, על כל רכיביו.

הביקורת על המציאות ההומניטרית והיעדר ההתקדמות בנושא החטופים, ובוודאי בכל הנוגע למספר הנפגעים, מוטחת בישראל, כאשר מכל הודעות הגינוי נעדרת התייחסות למעשי הזוועה של חמאס ולהתנהלותו הרצחנית. במובן זה, ישראל נאלצת לאכול את הדגים המסריחים, כשהיא מוכפשת, דימוייה ומעמדה הבינלאומי נפגעים, יחסיה עם ארה"ב נקלעים למשבר חריף, ומרחב התמרון שלה מצטמצם. יתרה מזאת, התוצאה בפועל היא נרמול להלכה של חמאס.

עתה, משחמאס הודיע רשמית שהוא דוחה גם המתווה השלישי שהוצע; כאשר ברור שאין בכוונת הנהגתו ברצועת עזה להתפשר, והיא ממשיכה להתעקש על תנאים בלתי סבירים גם בעיני המתווכות, אף שברור לה שישראל איננה יכולה לקבל אותם; כשהנהגת חמאס שואבת עידוד מהמשבר המתפתח בין ישראל לארה"ב ומהלחץ הבינלאומי המופעל על ישראל; וכאשר בפועל לחמאס אין כל תמריץ לפשרה ⁴ ישראל נדרשת למעשה. מול מצב זה, שבו ישראל משלמת ממילא מחירים כבדים מול הקהילה הבינלאומית וביחסיה עם ארצות הברית, חייבת הממשלה בירושלים, שהואכלה בדגים המסריחים, לפעול כדי שגם לא תגורש מהעיר כלשון המשל.

במלחמה הזו חייבת ישראל להשיג את כל מטרות המלחמה עד תום: הצלחה במיטוט המערכות השלטונית והצבאית של חמאס, השבת החטופים, הסרת איום ביטחוני חמור מרצועת עזה והפרחת ההתיישבות בעוטף מחדש. יהיה זה הניצחון המוחלט שישדר נחישות ישראלית ויכולת עמידה. כל אלו יטעינו מחדש את מצבר ההרתעה הישראלית מול ציר ההתנגדות, על כל רכיביו, ויבטיחו את הנכסיות האסטרטגית של ישראל בעיני מנהיגי האזור וגם בעיני ארה"ב.

המבחן הראשון יהיה ברצועת עזה. הניצחון יושג בהשלמת ריסוק המערכות של חמאס במחנות המרכז וברפיח, וכן בחסימת תשתית המנהרות בציר פילדלפי. הפעולה ברפיח אכן מורכבת, ולכן נדרשת יצירתיות מבצעית, שמפקדי צה"ל אכן ניחנים בה. יצירתיות זו תבטיח פגיעה מינימלית באוכלוסייה אזרחית, וצה"ל ערוך לכך. לפעולה ברפיח יש משמעות הן בנוגע ליכולת העמידה של חמאס ולעמדות הנהגתו במשא ומתן, הן בנוגע לאוכלוסייה המקומית, שממשיכה לתמוך בחמאס מכיוון שארגון הטרור נתפס כחלופה המובילה לשליטה ברצועת עזה ביום שאחרי המלחמה. הנעת המהלך תעיד על נחישות ישראל ונכונותה לשלם מחיר, ותערער את הדימוי של חולשת ישראל והססנותה, שהתקבע בתודעת הנהגת חמאס והאוכלוסייה האזרחית.

לפעולה ישראלית יהיה מחיר בכל הנוגע ליחסי ישראל-ארה"ב, ולא מן הנמנע שיהיה בכך כדי להעצים את המשבר. אך היסטוריית היחסים בין המדינות מוכיחה שהן ידעו בעבר להתגבר על

המשברים ואף להדק את יחסיהן. רק מיטוט המערכות השלטונית והצבאית של חמאס וישראל חזקה יתקפו את הנכסיות האסטרטגית של ישראל בעיני ארה"ב ובעיני שותפותיה באזור. מצב כזה אף יחליש הלכה למעשה את ציר ההתנגדות האיראני, ויוכל לקדם את ישראל לניצחון האסטרטגי המתחייב.

המציאות האסטרטגית המורכבת שבפניה ניצבת ישראל מעודדת גם בעיות ומתחים מבית, כאשר זעקת משפחות החטופים מעורבת בקריאה לבחירות עכשיו. גם אם רוב הציבור בישראל מתנגד לשחרור החטופים בכל תנאי, ולמרות שחלק מאוד גדול ממנו מתנגד גם לבחירות כעת, עלולה ישראל שוב להיתפס בעיני חמאס ותומכיה בציר ההתנגדות כחברה פריכה ומסוכסכת, הקרבה אל התפרקותה מבפנים. לא נכון יהיה בעת הזו שממשלת ישראל תרכין ראש בפני מה שנתפס כלחצים המתגברים מבית. בעת הזו, הממשלה צריכה להבטיח את דימויה של ישראל כמדינה וכחברה המוכנות לשלם מחירים כדי להשיג את המטרות האסטרטגיות החיוניות. רק כך יקטן הסיכוי למצוא את עצמנו כמי שאכלו את הדגים המסריחים, וכעת גם צפויים להיות מגורשים מן העיר ☒ דווקא כשהניצחון האסטרטגי על סף השגה.

[*] משל המספר על אדם שכשל וניסה לחמוק מן העונש המגיע לו, אך סופו שקיבל גם את העונש הזה וגם עונשים נוספים: אכל דג מסריח, חטף מלקות וגורש מן העיר. המקור הוא במשל על יציאת מצרים, המובא במכילתא דרבי ישמעאל (בשלח, פרשה א'). כזכור, על המצרים נאמר שגם לקו עשר מכות, גם שילחו את בני ישראל לחופשי וגם ניטל ממונם.